

Till Kyrkostyrelsen
Att: generalsekreterare Helén Ottosson Lovén
e-post: helen.ottossonloven@svenskakyrkan.se

Kyrkokansliets hantering av upphovsrättsliga frågor i 2017 års kyrkohandbok

Vi, Urban och Cecilia Göransson, barn till Harald Göransson, har sedan i april 2018 fört en diskussion med företrädare för Svenska kyrkans kyrkokansli i Uppsala (Kyrkokansliet) om upphovsrättsliga frågor och ersättning kopplat till 2017 års kyrkohandbok (KHB-17). Kyrkokansliets företrädare menar att merparten av de upphovsrättigheter vi har till verk i 1986 års kyrkohandbok (KHB-86) inte existerar när samma verk nu används i KHB-17.

Kyrkokansliet förlade hela ansvaret på oss att bevisa vår upphovsrätt. Vi har därför gjort ett omfattande arbete tillsammans med flera kyrkomusikaliska experter och personer som deltog i arbetet med KHB-86.

Ingen information eller dokumentation vi tagit fram under den här processen, har Kyrkokansliet accepterat som stöd för upphovsrätt. Tvärtom verkar det som om man med automatik avfärdar allt stödjer detta och det görs utan sakliga argument och ibland genom att framföra direkt felaktiga uppgifter. Det är därför inte meningsfullt för oss att fortsätta diskussionerna med Kyrkokansliets företrädare.

Vi skriver till Kyrkostyrelsen för vi tror att Svenska kyrkan som organisation är mer angelägen än Kyrkokansliets företrädare om att försöka få rätsida på hur det förhåller sig med upphovsrätten till det material vi diskuterat med kansliet, alltså större delen av Gudstjänstserie A i KHB-17. Vår förhoppning är också att Svenska kyrkan vill att vi gemensamt hittar en lösning i godo utom rätta.

Nedan följer en mer detaljerad redogörelse för vår hållning, vår dokumentation samt hur och på vilka grunder Kyrkokansliets företrädare har underkänt den.

Bakgrund

Till 1986 års Kyrkohandbok (KHB-86) bidrog vår far, professor Harald Göransson¹, med ett antal verk som han komponerat, bearbetat eller skrivit satsen till. Han hade upphovsrätt till dessa verk och erhöll också royalties från Verbum Förlag (Verbum). Merparten av Harald Göranssons verk i KHB-86 återfinns i KHB-17.

Vi erbjöds ursprungligen ersättning för vår fars originalkompositioner som används i KHB-17 samt för en bearbetning (senare sammanlagt två bearbetningar). KHB-17 innehåller dock många fler av de verk som Harald Göransson har bearbetat eller skrivit satsen till. Vi noterade även att ändringar i verken hade gjorts och vände oss till Kyrkostyrelsen i april 2018 med våra invändningar kring det tillåtliga i detta. Som svar på vår skrivelse blev vi kontaktade av Kyrkokansliet för att vi tillsammans skulle reda ut alla frågetecken.

---

¹ Harald Göransson var kyrkomusiker, lärare vid Musikhögskolan i Stockholm, ledamot av Svenska Musikaliska Akademien och huvudansvarig för den grundläggande revisionen av äldre musik i Svenska kyrkans mäss- och koralböcker, bl.a. som musikaliskt ansvarig ledamot av 1969 års psalmkommitté och 1968 års kyrkohandbokskommitté.

Kyrkokansliet avvisar allt som stödjer ytterligare upphovsrätt

I vårt arbete med att styrka existensen av vår fars upphovsrättigheter har vi funnit att det finns mycket som styrker väsentligt mer upphovsrätt än vad Kyrkokansliet medger. Den information och dokumentation vi presenterat för Kyrkokansliet har dock direkt avvisats.

- *Källförteckningen till KHB-86 pekar ut Harald Göransson som ansvarig för ett 20-tal bearbetningar.* De allra flesta av dessa återfinns också i KHB-17. Enligt samma källa har han också svarat för de flesta harmoniseringar av äldre material. Av vår skriftväxling med Kyrkokansliet framgår att de från början inte verkar ha känt till att källförteckningen anger Harald Göransson som ansvarig för bearbetningen av specifika verk². Att vi uppmärksammat dem på detta verkar dock inte ha ändrat kansliets uppfattning om att källförteckningen inte är relevant när det gäller att bedöma vilka verk Harald Göransson bearbetat. Istället pekar man på en källförteckning från 1976. Argumenten kansliet använt för detta är en blandning av för oss obegripliga och orimliga sådana. Ett argument har varit att det inte har skett några "nämnvärda skillnader mellan de alster i 1986 års kyrkohandbok som också förekommer i 1976 års försökordning och som är av betydelse här"³. Det är inte korrekt. Många verk har bearbetats mellan 1976 och 1986 och en källförteckning från 1976 kan inte rimligen vara den mest pålitliga för verk som bearbetats efter 1976⁴.
- *Verbum har betalat ut omfattande royalties till Harald Göransson för upphovsrättigheter i KHB-86.* Vi har uppgifter om det totala antalet punkter, alltså omfattningen av royaltyersättning kopplade till vår fars bidrag i KHB-86. Av dessa uppgifter kan man räkna ut att minst ett 30-tal verk (inklusive originalkompositioner) har ersatts, främst gäller det insatser avseende musikalisk sättning, dvs. "sats". I vår kommunikation med Kyrkokansliet har vi förstått att de från början inte hade kunskap om dessa royaltyutbetalningar⁵. Inte ens när vi styrkt detta med honorarredovisning av utbetalningar från Verbum verkar kansliet acceptera att det rör sig om royalty. Detta trots att det tydligt framgår att det har betalats ut summor för ett stort antal punkter för varje försäld exemplar av KHB-86. Kyrkokansliet hänvisar till att utbetalningar kan ha sin grund i förlagets "kamerala rutiner"⁶, något som i detta sammanhang faller på sin egen orimlighet och inte heller stöds av Verbum.
- *Ett sakkunnigutlåtande om Harald Göranssons insatser i KHB-17 har presenterat.* Vi har konsulterat flera musikaliska experter och en av dem⁷ har på vårt uppdrag gjort ett sakkunnigutlåtande om Harald Göranssons insatser för verk som finns i KHB-17. I detta presenteras stöd för mycket mer upphovsrätt än vad Kyrkokansliet

² Bilaga till e-postmeddelande från Svenska kyrkans ombud advokat Ulf Isaksson 2018-06-04 (bl.a. återges inte information i källförteckningens inledning på ett korrekt sätt).

³ Brev från Svenska kyrkans ombud advokat Ulf Isaksson 2018-06-15.

⁴ Exempelvis har de två bearbetningar som Kyrkokansliet gått med på att ersätta med anledning av hur de presenteras i 1976 års källförteckning bearbetats mellan 1976 och 1986 och det är 1986 års bearbetade versioner som används i KHB-17. Som skäl till att 1976 års källförteckning är den tillförlitliga trycker kansliet särskilt på att det i den framgår att Harald Göranssons namn har skrivits ut intill två verk som bearbetats. Det är svårt att förstå på vilket sätt detta skulle vara mer klargörande än att det tydligt intill ett 20-tal verk i 1986 års källförteckning framgår att Harald Göransson svarat för bearbetningen. Se även brev 2018-10-16.

⁵ Bilaga till e-postmeddelande från Svenska kyrkans ombud advokat Ulf Isaksson 2018-06-04.

⁶ Brev från Svenska kyrkans ombud advokat Ulf Isaksson 2018-06-27.

⁷ Anders Dillmar, organist i Uppsala domkyrkoförsamling, som också under flera år med stöd från Riksbankens Jubileumsfond forskat om Harald Göranssons musikaliska arbete med kyrkohandbok och psalm/koralbok som antogs 1986. Få är så insatta i Harald Göranssons arbete med KHB-86 som han.

medgett. Ett dygn efter att Kyrkokansliet fått ta del av utlåtandet avvisade detta i sin helhet med motivet att underlaget saknar relevans och inte tillför något till vår diskussion⁸.

- *Harald Göransson har transkriberat i stort sett alla gregorianska melodier som återfinns i KHB-17.* De har transkriberats från handskrifter från reformationstiden eller romersk-katolska tryck och då har han behövt transkribera mellan olika notationssystem, vilket professor Mattias Lundberg, en av våra musikaliska experter, liknar vid att översätta mellan olika språk. Denna information har vi framfört till Kyrkokansliet⁹. Hur de har hanterat informationen är oklart eftersom de valt att inte kommentera den. Vi har däremot låtit två juridiska experter bedöma några exempel på sådana bearbetningar och de har till oss konfirmerat att dessa har upphovsrättslig relevans.
- *"Sats" bör omfattas av upphovsrättsligt skydd.* Vi har till Kyrkokansliet framfört uppfattningen att upphovsrättsligt skydd ska tillerkännas "sats", men kansliet har valt att inte kommentera frågan. Den redovisning av hur ersättningsystemet för KHB-17 har utformats, och som vi fått ta del av via Advokatfirman Lindahl, innehåller inga uppgifter om ersättning för "sats". Vi får därför intrycket att Kyrkokansliet bestämt sig för att "sats" inte omfattas av upphovsrätt, något som i så fall både är anmärkningsvärt och en väsentlig skillnad jämfört vad som gällde för verk i KHB-86.

Kyrkokansliets förslag till uppgörelse

För att få slut på tvisten har Kyrkokansliets företrädare föreslagit att vi får en ekonomisk engångsersättning, men utan att Svenska Kyrkan på någon punkt ska vika sig vad beträffar upphovsrätt eller acceptera riktigheten i många av de uppgifter vi har presenterat. För oss är det orimligt att "radera ut" så mycket upphovsrätt som ansågs finnas 1986. Vi menar också att en sådan överenskommelse enbart skjuter problemet framåt. Det är möjligt att de verk som idag finns i KHB-17 kan bli aktuella att publicera i andra sammanhang, även av Svenska Kyrkan. Vi accepterar därför inte förslaget till uppgörelse.

Inte meningsfullt att fortsätta en diskussion

Kyrkokansliet säger sig ha gjort en egen omfattande utredning om upphovsrättigheter i KHB-17. Vi har inte fått ta del av den utredningen. Vi vet alltså inte om, eller hur, utredningen har tagit ställning till den information och dokumentation som vi har presenterat. Det vi däremot vet är att vi har en motpart som

- inte anser att källförteckningen till KHB-86 är relevant (det är ju ändå innehållet i KHB-86 som utgör grunden för mycket i KHB-17),
- inte anser att utbetalningar från Verbum till Harald Göransson har handlat om royaltyersättning (vilket Verbum anser),
- direkt avvisar ett sakkunnigutlåtande utan annan motivering än att det inte tillför något,
- inte har kommenterat frågor om vare sig bearbetningar av gregorianska melodier eller upphovsrätt till "sats".

⁸ Muntlig uppgift vid möte på Strömholm Advokatbyrå 2018-05-28.

⁹ Skrivelse till Svenska kyrkan 2018-05-07 (sid 3-4).

Lägg därtill att Kyrkokansliet uppfattning är att de "svarat på fler frågor och varit mera tillmötesgående än vad det har funnits rättsliga och sakliga skäl till"¹⁰. Vi har som sagt inte fått ta del av Kyrkokansliets utredning, men med de slutsatser vi fått ta del av befarar vi att antingen själva utredningen, eller tolkningen av dess resultat, har gjorts på ett sätt som mycket ensidigt ska styrka kansliets redan färdiga uppfattning.

För oss är det en självklar utgångspunkt, att de verk som omfattades av upphovsrätt i KHB-86 också ska omfattas av upphovsrätt när det förekommer i KHB-17. Denna uppfattning delas uppenbarligen inte av Kyrkokansliets företrädare. Vi är på det klara med att det finns en del svårigheter att exakt fastställa omfattningen av de upphovsrättigheter som borde tillskrivas Harald Göransson för verk i KHB-17. Kyrkokansliet tycks utnyttja detta som ett argument för att inte ens försöka fastställa det som faktiskt går att belägga. Det tycks finnas en mycket bestämd principiell uppfattning att ingen ytterligare upphovsrätt ska tillskrivas Harald Göransson för verk i KHB-17. Istället för att bemöta oss med sakliga argument verkar kansliet angelägna om att framställa Harald Göransson som en slags redaktör, de menar att han "sannolikt bidragit med flertalet insatser i det redaktionella arbetet och därutöver med små ändringar av underlaget utan någon upphovsrättslig relevans". Under dessa förutsättningar säger vi inte bara nej till förslaget om en uppgörelse, vi tycker inte heller att det är meningsfullt att fortsätta en diskussion med Kyrkokansliets företrädare.

Avslutning

Vi har under resans gång fått höra att Svenska kyrkan är mån om att följa upphovsrättslagen och respektera upphovsrätt, men inte mycket i denna process med Kyrkokansliet har återspeglat en sådan ambition. Denna brist på intresse kan också tolkas som en brist på intresse för Svenska Kyrkans eget historiska arv eftersom man inte har kunskap om hur det kyrkomusikaliska reformarbetet gått till som lett fram till handbok och psalmbok och vilka som var huvudaktörer i detta omfattande arbete.

Vi skriver till Kyrkostyrelsen för att få en reaktion på den förhoppning vi inledde med, att vi tror att Kyrkan som organisation vill få rätsida på frågan om upphovsrättigheter till KHB-17. Eftersom vi förstått att vi inte är ensamma om att kritisera hur upphovsrättsliga frågor har hanterats vid framtagande den nya kyrkohandboken tycker vi därför det finns anledning för Svenska kyrkan att fundera över hur frågor om upphovsrätt, och för all del också kontakter med upphovsrättsinnehavare, har skötts och hur de bör skötas framöver. En sådan diskussion bör inte enbart föras utifrån strikt juridiska utgångspunkter, utan även utifrån ett genomtänkt etiskt förhållningssätt. Vilken typ av organisation vill Svenska Kyrkan framstå som?

Urban Göransson

Cecilia Göransson

¹⁰ Brev från Svenska kyrkans ombud advokat Ulf Isaksson 2018-06-15.